ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. ЗІНКІВСЬКОГО

Міщук М. В.

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна

У статті проаналізовано роботи видатного філософа й богослова В. Зінківського. Визначено особливості релігійного виховання дітей та молоді в педагогічній спадщині В. Зінківського. Встановлено, що значних зусиль педагог докладав для формування національної ідентичності дітей емігрантів у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

Ключові слова: *діти, молодь, релігійне виховання, педагогічні погляди, В. Зіньковський.*

The article analyzes the works of the outstanding philosopher and theologian V. Zinkivskyi. The peculiarities of religious education of children and youth in the pedagogical heritage of V. Zinkivskyi have been determined. It was established that the teacher made significant efforts to form the national identity of emigrant children in the process of studying special disciplines.

Keywords: *children, youth, religious upbringing, pedagogical views, V. Zinkovsky.*

1927 р. в Парижі при Богословському інституті (1925), було засновано Релігійно-педагогічний кабінет (РПК). В основу його була покладена ідея про необхідність особливої зосередженості в умовах еміграції на питаннях релігійного виховання та освіти дітей. РПК проіснував до 1961 р.

Виникнення та робота кабінету були пов'язані з ім'ям В. Зіньковського — відомого філософа і богослова, який багато сил і часу віддав аналізу основних проблем педагогіки з погляду християнської антропології. На час створення РПК В. Зінківським було зібрано групу колег, які прагнули створення сучасної педагогічної системи на основі православних традицій.

Мета статті — проаналізувати роботи видатного філософа й богослова В. Зінківського і визначити особливості релігійного виховання дітей в педагогічній спадщині В. Зінківського та її значення для формування національної ідентичності дітей емігрантів у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

Початковою метою діяльності РПК було об'єднання підростаючого покоління вітчизняних емігрантів за кордоном. Для її досягнення форму-

лювалися завдання, продиктовані проблемами національного, сімейного, православного виховання, вирішення питання молодіжних об'єднань. Співробітники РПК виступали з доповідями та повідомленнями перед студентами Богословського інституту, робітниками-емігрантами, учителями гімназії; регулярно випускався «Релігійно-педагогічний бюлетень» кабінету.

Перші випуски бюлетенів друкувалися як додатки до журналу «Вісник РСХД» у 1927–1930 рр., і в такому вигляді вони збереглися до теперішнього часу. Після 1930 р. та до 1961 р. бюлетені, ймовірно, публікувалися окремими виданнями. У бібліотеках окремих видань бюлетенів немає [4]. Окрім питань методики викладання віроповчальних дисциплін у цих статтях отримали своє висвітлення різні проблеми.

Соціально-педагогічна робота Церкви — статті «Про роботу парафій з дітьми», «Особливі види соціально-педагогічної роботи в церкві», «Соціальне виховання в школі та проблема християнізації життя», «Служіння мирян у церкві та поза нею», «Соціальна робота католицтва у Франції», «Завдання та шляхи соціального виховання».

Загальні питання релігійної педагогіки — статті «Основні ідеї православної педагогіки», «Проблеми релігійної педагогіки», «Наші релігійно-педагогічні завдання», «У чому суть сучасної педагогічної кризи і де шукати вихід з неї?»; «Про релігійне виховання у провінції», «Мистецтво та виховання», «Національне питання та релігійно-моральне виховання», «Тоталітарна ідея та проблема виховання», «Релігійний момент у системі Монтессорі».

Зв'язок церкви з сім'єю та школою — статті «Церковно-парафіяльні спілки батьків», «Про релігійну роботу з молоддю», «Недільні школи», «Зв'язок школи з сім'єю та суспільством», «Церква та діти», «Церква та школа» [1; 3].

Окремими виданнями РПК були випущені також декілька десятків брошур і книг. Серед них: В. Зіньківський «Проблеми виховання у світлі християнської антропології»; С. Четверіков «Церква і молодь» (Париж, 1933), збірка статей «Дорослі — дітям» (Париж, 1960), збірка «Християнство перед сучасною соціальною дійсністю» (Париж, 1932).

Така увага до сучасних систем виховання не була випадковою. Співробітниками РПК на чолі з В. Зіньковським розроблявся проєкт нової релігійної педагогіки та школи. Ставлення до релігії планувалося у цьому проєкті суворо конфесійним. У протоколі однієї з нарад РПК знаходимо такі міркування: «Ми є противниками інтерконфесійної школи — фактичне релігійне викладання, обмежене межами загальнохристиянського вчення, знецінює релігійне викладання. Для дітей і підлітків надзвичайно

важливим є конкретне релігійне життя, що включає і побут, і зв'язок з церквою. Особливо в православ'ї, з багатством культури і повним церковним життям уміститися в межі інтерконфесійної школи було б зовсім неможливо, і якби доводилося обирати, то воліли б нейтральну школу інтерконфесійній.

Утім недоречні інтерконфесійні школи могли б, або знижувати релігійну самосвідомість дітей або, навпаки. Суспільством повинна бути забезпечена можливість конфесійного чи нейтрального ставлення до релігійного виховання дітей» [2; 4].

У розробці плану нової релігійної школи на чільне місце ставилося питання про повернення дитини до сім'ї та національності. В умовах кризи сім'ї в еміграції особливу увагу було привернуто до проблеми інтернатів та таборів. «До проблеми інтернату треба ставитися з великою обережністю. Інтернат — занадто закрита установа із певним складом осіб. Неправильним є переконання, що школа може виправити життя на краще. При таких обставинах, найкращим засобом для молоді, слід визнати табір» [1]. Своєрідний підхід співробітників Релігійно-педагогічного кабінету та до національного виховання: «Національне виховання здійснюється лише через з'ясування релігійного сенсу почуття до Батьківщини... Шляхи виховання національного почуття йдуть лише через розвиток духовного життя, а не через обрядову релігійність» [4].

Особливу увагу співробітників РПК було звернено на проблему денаціоналізації. Це явище торкнулося еміграції як дітей, так і дорослих. З метою збереження психологічної стійкості було усвідомлено проблему боротьби з денаціоналізацією, необхідність збереження у дітей приналежності до народних традиції, усвідомлення національної ідентичності.

Проблема виражалася через відновлення «зіпсованої» чи втраченої національної ідентичності. У першому випадку діти досить швидко асимілювалися до навколишнього оточення, втрачали живе відчуття Батьківщини. У другому випадку, найчастіше — це категорія дітей, що знаходяться поза школою, і особливо ті з них, хто водночас перебуває поза впливом рідної родини.

Друга категорія дітей — учні школи, і особливо ті, хто живе в інтернатах. Обставини, що оточувала цих дітей, спонукала жити, головним чином, спогадами про батьківщину. Педагоги усвідомлювали, що вирішення цих проблем буде можливим лише в контексті загальнокультурного виховання, що дітей слід навчити більш відкритому, розумному та поважному ставленню до культури країн, де вони перебувають, і це не буде «зрадою», навіть у думках Батьківщини. Зберігаючи дорогоцінні духовні традиції своєї країни, можна не замикатися у своєму національному просторі, а ви-

користати повною мірою можливості опанування культурних цінностей країн, в якій вони перебувають.

Виконання намічених завдань передбачало наявність певної емігрантської організації, здатної взяти на себе турботу про практичну постановку позашкільного культурного впливу на молодь. При цьому слід зазначити, що жодних формальних рішень, які мають зовнішню примусову силу для емігрантської маси, не існувало. За переконаннями В. Зіньківського, мова могла йти лише про моральний авторитет [5].

Список використаних джерел

1. Захаріна М. І. Феномен цілісної людини в системі філософсько-релігійних ідей В. В. Зіньковського: соціальний вимір : дис. … канд. філос. наук : 09.00.03. 2019. 202 с.
2. Кириченко В. Релігійний підхід до проблеми виховання у системі православної педагогіки В.Зеньківського (1881–1962 рр. *Культурні й духовні питання. Серія: Проблеми історії України XIX–XX ст*. 2012. Вип. XVII. Р. IV. С. 196–203.
3. Летцев В. М. Особистість як осереддя світоглядних пошуків В. В. Зеньковського. *Наукові записки. Філософія та релігієзнавство.* 2002. Т. 20. С. 82–85.
4. Педагогічне бюро зі справ середньої та нижчої школи за кордоном, м. Прага. 1923–1933. ДАРФ. Ф.Р. 5785. Оп. 3. Од. зб. 250. Арк. 1-327. 14.
5. Справа лектора К. М. Зіньківського Р-3674 оп. 1 № 776, 7 арк (матеріали Запорізького державного обласного архіву).